

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาในเรื่องการไร้ดุลพินิจลดโทษของศาล เมื่อจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา

จากแนวทางการบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายในเรื่องเหตุบรรเทาโทษใน
ส่วนของการรับสารภาพซึ่งเป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การ
พิจารณาคดีของศาล ในปัจจุบันพบว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นทั้งในทางทฤษฎีและทาง
ปฏิบัติ โดยปัญหาดังกล่าวนี้สามารถกำหนดเป็นประเด็นได้คือ

1. ปัญหาการบัญญัติให้คำรับสารภาพเป็นเหตุบรรเทาโทษ
2. ปัญหาการไร้ดุลพินิจลดโทษของศาลเมื่อจำเลยรับสารภาพในชั้น
พิจารณา

โดยในบทนี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติกฎหมาย
ในเรื่องการรับสารภาพและหลักเกณฑ์การไร้ดุลพินิจลดโทษของศาลเมื่อจำเลยรับ
สารภาพในชั้นพิจารณา โดยศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศใน
ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวในบทต่อไป

ปัญหาทางทฤษฎี

ปัญหาการบัญญัติให้คำรับสารภาพเป็นเหตุบรรเทาโทษ

จากบทที่ 2 ได้กล่าวถึงแนวความคิดพื้นฐานของบทบัญญัติกฎหมายเรื่อง
เหตุบรรเทาโทษ เจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวนี้มีจุดประสงค์ที่จะ
กำหนดโทษให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (Individual
Justice) ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมโดยปกติได้
โดยบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องเหตุบรรเทาโทษนี้เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ศาลเป็น
ครั้งสุดท้ายที่จะใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยให้เหมาะสมเมื่อปรากฏเหตุบรรเทาโทษ

ซึ่งเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดทั้งในพฤติการณ์ก่อนการกระทำความผิดและ
พฤติการณ์หลังการกระทำความผิด*

ส่วนเหตุบรรเทาโทษในส่วนของการรับสารภาพของจำเลยนั้นมีความ
มุ่งหมายที่จะจูงใจจำเลยให้การรับสารภาพตามคำฟ้องของโจทก์เพื่อจะได้รับการ
ลดโทษจากศาล ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพียงทำให้คดีเสร็จสิ้นไปจากการพิจารณา
คดีของศาลโดยเร็วเท่านั้น**

ผลของการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับคำรับสารภาพดังกล่าวนี้ เมื่อจำเลย
ให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิดตามคำฟ้องของโจทก์แล้ว ศาลสามารถชี้ดุล
พินิจลดโทษให้จำเลยไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงในความผิดนั้น ๆ ได้ เพราะ
ศาลถือว่าคำรับสารภาพของจำเลยดังกล่าว เป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็น -
ประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลและเป็นเหตุบรรเทาโทษ โดยสามารถนำ
เหตุบรรเทาโทษในลักษณะดังกล่าวนี้มา เป็นเหตุลดโทษแก่จำเลยตามนัยมาตรา
78 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้

ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายของเหตุบรรเทา
โทษในส่วนของการรับสารภาพซึ่งถือเป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่
การพิจารณาคดีนั้นเป็นการบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์อันแท้จริงของบท -
บัญญัติในเรื่องเหตุบรรเทาโทษ เพราะการลดโทษให้จำเลยในลักษณะเช่นนี้เป็น
การจูงใจให้จำเลยให้การรับสารภาพตามคำฟ้องของโจทก์เพื่อทำให้คดีเสร็จสิ้น
ไปจากการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น ซึ่งการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนี้มี
ได้คำนึงถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของการบัญญัติกฎหมายตามมาตรา 78 แต่อย่างใด
ด้วยเหตุนี้การบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายในส่วนของการรับสารภาพจึงไม่สามารถ
บรรลุผลตามความมุ่งหมายของหลักการบรรเทาโทษแก่ผู้กระทำความผิดและแนว
ทางปฏิบัติของศาลในการบังคับใช้กฎหมายในลักษณะเช่นนี้ยังส่งผลให้การชี้ดุล

* ดูหัวข้อแนวความคิดพื้นฐานของการลดโทษเพราะเหตุบรรเทาโทษ

** ดูหัวข้อความเป็นมาของบทบัญญัติในเรื่องการลดโทษเมื่อจำเลยรับ
สารภาพในประเทศไทย

พินิจลตโทษของศาลเมื่อจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณาเป็นไปเพียงเพื่อการจูงใจให้จำเลยรับสารภาพ และได้รับการลดโทษจากศาลเท่านั้น และส่งผลทำให้เกิดเสร็จสิ้นไปจากการพิจารณาของศาลเช่นเดียวกัน

บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรับสารภาพดังกล่าวนี้ นอกจากจะบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความยุติธรรมตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายในเรื่องเหตุบรรเทาโทษแล้ว การบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนี้ ยังเป็นการบัญญัติซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมทั่วไป (Justice) ที่มุ่งก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายและรัฐโดยเท่าเทียมกัน กล่าวคือ บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการลดโทษของศาลเมื่อจำเลยรับสารภาพนี้ เป็นการบัญญัติขึ้นโดยคำนึงถึงแต่เฉพาะประโยชน์ทางด้านการปฏิบัติงานของศาลเท่านั้น และเมื่อนำบทบัญญัตินี้มาบังคับใช้ จึงไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาทางด้านผู้กระทำความผิดแล้ว จะพบว่า ผู้กระทำความผิดได้รับโทษน้อยกว่าโทษที่เขาควรจะได้รับ เมื่อพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดี และอัตราโทษของฐานความผิดนั้น ๆ และจำนวนโทษที่จำเลยได้รับ เช่นนี้ ทำให้โทษที่จำเลยได้รับอาจจะไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล ในอันที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดได้อย่างเต็มที่ ส่วนทางด้านผู้เสียหาย การลดโทษเมื่อจำเลยรับสารภาพนั้นมิได้ชดเชย หรือแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายแต่อย่างใด และในด้านของรัฐหรือสังคม เมื่อจำเลยรับสารภาพแล้ว ศาลลดโทษให้แก่จำเลยโดยไม่ได้นำหลักอาชญาวิทยา และทฤษฎีของการลงโทษผู้กระทำความผิดมาพิจารณาด้วย ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนของการรับสารภาพในชั้นพิจารณาของศาล จึงส่งผลทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมขาดศรัทธาจากประชาชนโดยทั่วไปได้²

¹ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรนรา การพิมพ์, 2526), หน้า 325-330.

²สภาวิจัยแห่งชาติ, การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม วันที่ 22-26 ธันวาคม 2522 (กรุงเทพมหานคร: สภาวิจัยแห่งชาติ, 2522), หน้า 40-53.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทบัญญัติกฎหมายในส่วนของคำรับสารภาพ ซึ่งเป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาของศาลนั้น จะมีความมุ่งหมายเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาของศาล ในการขจัดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีของศาลเท่านั้น แต่หากพิจารณาถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลในปัจจุบัน พบว่า การดำเนินคดีในชั้นศาลต้องประสบกับปัญหาปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นทุกปี และการเพิ่มจำนวนคดีดังกล่าวนี้ มีมากกว่าจำนวนผู้พิพากษาและบุคลากรที่สามารถจะดำเนินการให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วได้ จากปัญหาดังกล่าวนี้ ถือได้ว่า เป็นเหตุให้คดีค้างอยู่ในชั้นศาลเป็นจำนวนมาก และในทางปฏิบัติและความจริงแล้ว ผู้พิพากษาไม่อาจแบกรับภาระในการพิจารณาคดีทุกเรื่องที่เสนอมายังชั้นศาลได้ หากศาลมีคดีล้นมืออยู่แล้ว และศาลยังต้องเผชิญกับการพิจารณาคดีที่เพิ่มมากขึ้น และคดีทุกเรื่องต้องมีการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบแล้ว ศาลไม่สามารถจะดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปได้*

จากปัญหาจำนวนคดีความที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้บทบัญญัติในส่วนของคำรับสารภาพนี้ สามารถแก้ไขความขัดข้องในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมหลายประการคือ คำรับสารภาพของจำเลยจะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปจากการพิจารณาคดีโดยเร็ว ซึ่งเป็นการลดภาระของศาล กล่าวคือ หากศาลต้องนำคดีที่เกิดขึ้นทั้งหมดมาทำการดำเนินคดีต่อไปแล้ว ศาลจะต้องเพิ่มอัตรากำลังคนของศาล และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก และหากปราศจากบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับสารภาพนี้แล้ว ความสำเร็จของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาจะต้องประสบกับความล้มเหลว เพราะบุคคลที่จะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3 คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อาชญากรรมกับการป้องกันทางสังคม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 124.

* ปัจจุบัน (พ.ศ. 2536) กองงานคณะกรรมการตุลาการ กระทรวงยุติธรรมได้จัดเกณฑ์ของอัตรากำลังผู้พิพากษาและศาลอาญากรุงเทพใต้ให้ผู้พิพากษา 1 คนต่อคดี 200 เรื่องต่อปี

เข้ามาดำเนินการในชั้นพิจารณาคดีของศาลนั้น ไม่สามารถจะได้รับการเพิ่มปริมาณกำลังคนในระยะเวลาอนาคตอันใกล้นี้ได้

ดังนั้น อาจจะสรุปได้ว่า การลดโทษให้จำเลยซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากคำรับสารภาพของจำเลยนี้ มีความจำเป็นและสำคัญในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายของต่างประเทศ พบว่า

ประมวลกฎหมายสหรัฐ (United States Code)⁴ ได้วางหลักเกณฑ์การกำหนดโทษจำเลยไว้ ดังนี้

(a) ข้อเท็จจริงที่นำมาใช้ในการกำหนดโทษ ศาลจะกำหนดโทษโดยคำนึงถึงความเหมาะสมโดยจะไม่ลงโทษรุนแรงเกินจำเป็น ในการกำหนดโทษนั้น บุคลิกลักษณะจากข้อเท็จจริงต่อไปนี้

(1) ลักษณะของความผิดและพฤติการณ์แห่งคดี ประวัติภูมิหลัง และบุคลิกลักษณะของจำเลย

(2) การลงโทษมีความมุ่งหมายที่จะ

(A) แสดงให้เห็นถึงความร้ายแรงของความผิดเป็นการส่งเสริมการเคารพกฎหมาย และเป็นการกำหนดโทษที่เหมาะสม และเป็นธรรมกับความผิดที่ได้กระทำ

(B) เป็นการวางมาตรการ ในการป้องปรามอย่างเพียงพอต่อการกระทำที่เป็นความผิดนั้น

(C) เป็นการคุ้มครองสาธารณะชนจากการกระทำ ความผิดขึ้นอีกในอนาคตของจำเลย

(D) เป็นการให้จำเลยได้มีโอกาสได้รับการศึกษา หรือการอบรมทางวิชาชีพ การดูแลรักษาทางแพทย์ หรือการปฏิบัติการณ์ อันเป็นการปรับปรุงผู้กระทำผิดด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

⁴United States Code Title 18: Crime and Criminal Procedure, Section 2553.

- (3) ลักษณะของโทษที่สามารถนำมาใช้กับจำเลยได้
- (4) ลักษณะของโทษและระดับอัตราโทษ ซึ่งจะนำมาใช้กับจำเลย และการกระทำของจำเลย ตามที่คณะกรรมการกำหนดโทษ ได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายสหรัฐ บทที่ 28 มาตรา 994 (a) (1) ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันกำหนดโทษ
- (5) นโยบายการจำคุกซึ่งระดับอัตราโทษ ที่คณะกรรมการกำหนดโทษระบุไว้ในประมวลกฎหมายสหรัฐ บทที่ 28 มาตรา 994 (a) (2) ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันกำหนดโทษ
- (6) ต้องหลีกเลี่ยงที่จะลงโทษให้แตกต่างจากจำเลยอื่น ซึ่งเคย ถูกตัดสินลงโทษในความคิดเช่นเดียวกันมาแล้ว
- (7) ดำเนินการให้มีการชดเชยราคา หรือค่าเสียหาย ให้กับผู้เสียหาย

จากหลักเกณฑ์การกำหนดโทษจำเลย จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรา 3553 ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นของศาลในการพิจารณากำหนดโทษจำเลย วัตถุประสงค์การพิจารณาเพื่อกำหนดโทษนี้ ศาลจะต้องมีข้อเท็จจริงซึ่งได้แก่ ลักษณะของความผิดและพฤติการณ์แห่งคดี ประวัติภูมิหลังและบุคลิกลักษณะของจำเลย และนำข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้มาประกอบดุลพินิจกำหนดโทษที่เหมาะสมแก่จำเลย ทั้งนี้ การใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล นอกจากจะคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดแล้ว การใช้ดุลพินิจกำหนดโทษดังกล่าวนี้ ศาลยังคงต้องคำนึงปัจจัยที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิด ผู้เสียหาย และรัฐมาประกอบดุลพินิจลงโทษผู้กระทำความผิดอีกด้วย

ส่วนคำรับสารภาพของจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาลนั้น ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับมาในระหว่างการดำเนินคดี และศาลสามารถนำข้อเท็จจริงและประโยชน์ที่ได้รับจากคำรับสารภาพของจำเลยดังกล่าว มาประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลยได้⁵

⁵ Sanford H. Kadish and Monrad G. Paulsen, Criminal and its Process, 3rd ed. (Boston: Little and Brown Company, 1975), pp. 1208-1209.

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายสหรัฐยังได้วางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมไว้ใน ส่วนรายละเอียดของการกำหนดโทษจำเลยตามระดับของความหนักเบาของความผิดอาญา⁶ ดังนี้

⁶United States Code Title 18: Crime and Criminal Procedure, Section 3559 ได้แบ่งระดับความหนักเบาของความผิดอาญา ออกเป็น 9 ระดับ ดังนี้

- (1) ความผิดร้ายแรงระดับ A ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือความผิดที่มีโทษประหารชีวิต
- (2) ความผิดร้ายแรงระดับ B ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ยี่สิบปีขึ้นไป
- (3) ความผิดร้ายแรงระดับ C ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปี แต่ไม่เกินยี่สิบปี
- (4) ความผิดร้ายแรงระดับ D ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปี แต่ไม่เกินสิบปี
- (5) ความผิดร้ายแรงระดับ E ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีแต่ไม่เกินห้าปี
- (6) ความผิดไม่ร้ายแรงระดับ A ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงหนึ่งปี
- (7) ความผิดไม่ร้ายแรงระดับ B ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่สามสิบวันแต่ไม่เกินหกเดือน
- (8) ความผิดไม่ร้ายแรงระดับ C ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าวันแต่ไม่เกินสามสิบวัน
- (9) ความผิดเล็กน้อย ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าวัน

โทษจำคุก (Imprisonment)

หากปรากฏว่าศาลจะลงโทษจำคุกจำเลยโทษจำคุกจะต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดไว้⁷ กล่าวคือ

1. ความผิดร้ายแรง (felony) ระดับ A ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือตามที่เห็นสมควรกำหนด
2. ความผิดร้ายแรง (felony) ระดับ B ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินสี่สิบห้าปี
3. ความผิดร้ายแรง (felony) ระดับ C ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินสิบสองปี
4. ความผิดร้ายแรง (felony) ระดับ D ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินหกปี
5. ความผิดร้ายแรง (felony) ระดับ E ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี
6. ความผิดไม่ร้ายแรง (misdemeanor) ระดับ A ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี
7. ความผิดไม่ร้ายแรง (misdemeanor) ระดับ B ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน
8. ความผิดไม่ร้ายแรง (misdemeanor) ระดับ C ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินสามสิบวัน
9. ความผิดเล็กน้อย (infraction) ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกินห้าวัน

⁷ United States Code Title 18 : Crime and Criminal Procedure, Section 3581.

โทษปรับ (fine)

ประมวลกฎหมายสหรัฐได้กำหนดอำนาจศาลในการลงโทษปรับจำเลย
ไว้เป็น 2 กรณี⁸ คือ

กรณีแรก จำเลยเป็นบุคคลธรรมดา (individual)

1. ถ้าปรากฏว่าความผิดที่จำเลยกระทำเป็นความผิดร้ายแรง หรือ
เป็นความผิดไม่ร้ายแรง แต่มีผู้ถึงแก่ความตายเนื่องจากการกระทำผิดนั้น
ศาลมีอำนาจปรับไม่เกิน 250,000 เหรียญ

2. สำหรับความผิดไม่ร้ายแรง นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในข้อ 1 ศาล
มีอำนาจปรับไม่เกิน 25,000 เหรียญ

3. สำหรับความผิดเล็กน้อย ศาลมีอำนาจปรับไม่เกิน 1,000 เหรียญ

กรณีที่สอง จำเลยเป็นองค์กร (organization)

1. ถ้าปรากฏว่า ความผิดที่จำเลยได้กระทำเป็นความผิดร้ายแรง
หรือเป็นความผิดไม่ร้ายแรงแต่มีผู้ถึงแก่ความตายเนื่องจากการกระทำผิดนั้น
ศาลมีอำนาจปรับไม่เกิน 500,000 เหรียญ

2. สำหรับความผิดไม่ร้ายแรง นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในข้อ 1 ศาล
มีอำนาจปรับไม่เกิน 100,000 เหรียญ

3. สำหรับความผิดเล็กน้อย ศาลมีอำนาจปรับไม่เกิน 10,000 เหรียญ

การคุมความประพฤติ (Probation)⁹

โดยปกติศาลสามารถใช้วิธีการคุมความประพฤติกับจำเลยได้เสมอ
เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ ศาลไม่สามารถนำวิธีการคุมความประพฤติมาใช้กับจำเลยได้

⁸United States Code Title 18 : Crime and Criminal
Procedure, Section 3571.

⁹United States Code Title 18 : Crime and Criminal
Procedure, Section 3561.

1. กรณีจำเลยถูกตัดสินว่า กระทำความผิดร้ายแรง ในระดับ A หรือระดับ B
2. กรณีความผิดนั้น เป็นความผิดซึ่งไม่สามารถนำเอาวิธีการคุมความประพฤติมาใช้ได้
3. กรณีจำเลยถูกลงโทษจำคุกในความผิดซึ่งกระทำคราวเดียวกัน

หากปรากฏว่าคดีใดไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นสามประการข้างต้น ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกาให้อำนาจศาลในการกำหนดระยะเวลาการคุมความประพฤติไว้ดังนี้

1. กรณีความผิดร้ายแรงศาลมีอำนาจคุมความประพฤติจำเลยตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี
2. กรณีความผิดไม่ร้ายแรงศาลมีอำนาจคุมความประพฤติจำเลยไม่เกินห้าปี
3. กรณีความผิดเล็กน้อย ศาลมีอำนาจคุมความประพฤติจำเลยไม่เกินหนึ่งปี

ในระหว่างการคุมความประพฤติ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติไว้ด้วย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของจำเลยแต่ละคน เช่น การกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยทำงานให้กับชุมชน (Community Service) หรือ กำหนดเงื่อนไขให้จำเลยทำงานให้กับชุมชน (satisfy such other conditions as the court may impose)¹⁰

โทษอื่น ๆ

โทษอื่น ๆ ได้แก่ การชดเชยราคา หรือค่าเสียหาย (Restitution), โทษ ตามกฎหมายเฉพาะ (Special Assessments) และการริบทรัพย์ (For

¹⁰United States Code Title 18 : Crime and Criminal Procedure, Section 3563 (b).

fietures) การกำหนดโทษทั้งสามประการนี้ คณะกรรมาธิการกำหนดโทษสหรัฐ (United States Sentencing Commission) เสนอว่าให้พิจารณาจากบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องนั้น ๆ¹¹

จากหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาลตามประมวลกฎหมายสหรัฐดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า นอกจากศาลจะพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การกำหนดโทษทั่วไปตามมาตรา 3553 แล้ว ศาลคงต้องพิจารณาจำเลยตามประเภทความผิดอาญาอีกด้วย กล่าวคือ ศาลมีดุลพินิจอิสระในการกำหนดโทษจำเลย ทั้งนี้ จำนวนโทษที่จำเลยจะได้รับนั้นต้องอยู่ภายใต้อัตราโทษของประเภทความผิดที่จำเลยได้กระทำความผิด ดังนี้ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลยได้เฉพาะภายในเขตของอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดในแต่ละความผิดเท่านั้น

ส่วนกรณีที่จำเลยรับสารภาพตามคำฟ้องของโจทก์ในชั้นพิจารณานั้น ศาลสามารถนำข้อเท็จจริงและประโยชน์ที่ได้รับจากคำรับสารภาพของจำเลย มาประกอบดุลพินิจบรรเทาโทษแก่จำเลยให้รับโทษในสถานเบาลงได้ โดยศาลยังคงใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลยภายในขอบเขตของอัตราโทษในแต่ละประเภทความผิดเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของประเทศอังกฤษ พบว่า การกำหนดโทษจำเลยจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่อไปนี้¹²

1. ความหนักเบาแห่งความผิด
2. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยทั้งในอดีต และปัจจุบัน ได้แก่ ข้อเท็จจริงที่โจทก์ จำเลย เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานคุมประพฤติ หรือผู้เกี่ยวข้อง เสนอต่อศาลไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือในรูปของรายงาน

¹¹ United States Sentencing Commission, Sentencing guidelines and policy statements (Washington D.C.: U.S. Government Printing Office, 1987), pp.5.13-5.18.

¹² Rupert Cross, The English sentencing system, 2nd ed. (London : Butterworths, 1975), pp.131.

3. บัญชีระดับอัตราโทษ

ในส่วนของการกำหนดโทษจำเลยนี้ หากเป็นคดีที่ความผิดไม่ร้ายแรง (misdemeanor) หรือความผิดที่มีอัตราโทษต่ำ เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจร (Driving offences) ที่ได้ยื่นต่อศาล Magistrates' Court เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพ ศาล Magistrates' Court มีอำนาจให้พิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ทันที โดยศาลจะนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยและประโยชน์ที่ได้รับจากคำรับสารภาพของจำเลยมาประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสม¹³

อย่างไรก็ตาม การกำหนดโทษของศาลดังกล่าวนี้ ศาลมีดุลพินิจกำหนดโทษจำเลยได้เฉพาะภายในขอบเขตของอัตราโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ สำหรับแต่ละฐานความผิดเท่านั้น โดยศาลจะกำหนดโทษจำเลยให้ต่ำกว่าอัตราโทษขั้นต่ำหรือเกินกว่าอัตราโทษขั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดฐานใดฐานหนึ่งไม่ได้¹⁴

แนวทางการกำหนดโทษของศาลในประเทศไทยขณะนี้ เมื่อจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณาแล้ว ศาลจะกำหนดโทษจำเลยโดยนำข้อเท็จจริงซึ่งได้แก่พฤติการณ์แห่งคดี ข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยและบัญชีระดับอัตราโทษ และประโยชน์ที่ศาลได้รับจากคำรับสารภาพของจำเลยมาประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษในแต่ละคดีและอัตราโทษที่จำเลยได้รับนั้นต้องอยู่ภายในขอบเขตของอัตราโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อีกด้วย

¹³ ศาล Magistrates' Court เป็นศาลที่พิจารณาคดีกระทำความผิดโดยวิธีรวบรัด (Offence triable only summary) โดยกระบวนการพิจารณาของศาลดังกล่าวนี้เป็นการพิจารณาโดยผู้พิพากษาเท่านั้น ซึ่งปราศจากคณะลูกขุน (รายละเอียดดู สุนัย มรินทร์อุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ (กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์, 2531) หน้า.177-179.

¹³ปรีชา สุมาวงศ์, "การดำเนินคดีในศาลอังกฤษ," ตุลพาท 3 (สิงหาคม 2499):601-602.

¹⁴Criminal Justice Act 1971, Section 56.

จากหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาล เมื่อจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณาของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษข้างต้น จะเห็นได้ว่า การใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาลเมื่อจำเลยรับสารภาพนี้ เป็นดุลพินิจอันอิสระของศาลที่จะพิจารณาคำรับสารภาพว่าสามารถนำมาบรรเทาโทษแก่จำเลยได้หรือไม่ เพียงใด ภายในขอบเขตของอัตราโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ กล่าวคือ เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพแล้ว ศาลจะนำคำรับสารภาพของจำเลยดังกล่าวมาพิจารณาว่า คำรับนั้นมีประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลเพียงใด และศาลนำประโยชน์ที่ได้จากคำรับสารภาพของจำเลยนี้มาประกอบดุลพินิจลดโทษแก่จำเลยโดยศาลมีดุลพินิจที่จะลดโทษให้จำเลยเพียงใดก็ได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีการบัญญัติถึงขอบเขตของอัตราโทษสำหรับการใช้ดุลพินิจลดโทษ¹⁵ แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ศาลกำหนดโทษแก่จำเลยแล้ว จำนวนโทษที่จำเลยจะได้รับนั้นต้องอยู่ภายในอัตราโทษของความผิดที่จำเลยได้กระทำความผิดในฐานความผิดนั้น ๆ ฉะนั้น หลักเกณฑ์ของการกำหนดโทษของศาลในกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณานี้ เป็นเรื่องของการกำหนดโทษของศาลแก่จำเลยโดยทั่ว ๆ ไปเท่านั้น และการใช้ดุลพินิจของศาลในลักษณะดังกล่าวนี้ มิได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะดังเช่นบทบัญญัติมาตรา 78 ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย

เมื่อพิจารณาถึงขอบเขตดุลพินิจลดโทษของศาลตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 บรรคแรกที่บัญญัติว่า "เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มหรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษไม่เกินครึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็..." บทบัญญัติดังกล่าวนี้ ให้อำนาจศาลที่จะลดโทษให้จำเลยเมื่อปรากฏเหตุบรรเทาโทษซึ่งการลดโทษดังกล่าวนี้ เป็นการลดโทษที่ศาลจะลงแก่จำเลยเป็นครั้งสุดท้าย กล่าวคือ ภายหลังจากศาลได้เพิ่มโทษหรือลดโทษด้วยเหตุ

¹⁵ American Jurisprudence, 2nd ed. The Lawyer Co-Operative Publishing Co., 1988 pp.503-505.

ใด ๆ ตามประมวลกฎหมายอื่นมาแล้วหรือไม่ก็ตาม หากปรากฏพฤติการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ซึ่งถือเป็นเหตุบรรเทาโทษตามบทบัญญัติวรรคสองของมาตรา 78 แล้วศาลสามารถนำเหตุบรรเทาโทษดังกล่าวมาหักลดโทษแก่จำเลยได้อีก และอัตราส่วนของการลดโทษจะต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ดังนี้ จำนวนโทษที่จำเลยได้รับจากการลดโทษเมื่อปรากฏเหตุบรรเทาโทษดังกล่าวนี้ จะเป็นโทษสุทธิที่จะลงแก่จำเลยอย่างแท้จริง

ในทางปฏิบัติของศาลแล้ว¹⁶ ศาลจะกำหนดโทษจำเลยโดยจะระบุแน่ชัดว่า ศาลลดโทษให้แก่จำเลยเพราะเหตุบรรเทาโทษอย่างไร เป็นอัตราส่วนเท่าใด และคงเหลือโทษที่จะลงเท่าใด ตัวอย่างเช่น ศาลตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ลงโทษจำคุก 1 ปี จำเลยให้การรับสารภาพเป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาดี ศาลลดโทษให้จำเลยตามมาตรา 78 กึ่งหนึ่งคงเหลือลงโทษจำคุก 6 เดือน เป็นต้น¹⁷

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการลดโทษเพราะเหตุบรรเทาโทษของไทยนั้น บัญญัติให้อำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจลดโทษให้จำเลยไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่จำเลยในความผิดนั้น ๆ ครอบคลุมได้ค้ำึงว่า โทษสุทธิที่จำเลยจะได้รับนั้นจะต่ำกว่าอัตราโทษของความผิด ที่จำเลยได้กระทำลงไว้หรือไม่

ปัญหาทางปฏิบัติ

ปัญหาการหักลดโทษของศาล

จากการศึกษาในบทที่ 3 แล้วว่า ในชั้นพิจารณา เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องโจทก์แล้ว ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยตามคำรับสารภาพของจำเลยได้ทันที และศาลถือว่าคำรับสารภาพของจำเลยดังกล่าวนี้ เป็นการให้

¹⁶ สัมภาษณ์ บัญญัติ สุชีวะ, อดีตประธานศาลฎีกา, 12 มกราคม 2537.

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1001/2512, 809/2521.

ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาล ซึ่งเป็นเหตุบรรเทาโทษ และศาลมักใช้ดุลพินิจลดโทษแก่จำเลยกึ่งหนึ่ง

แนวทางการใช้ดุลพินิจลดโทษของศาลดังกล่าวนี้ ศาลพิจารณาแต่เพียงข้อเท็จจริงจากคำรับสารภาพของจำเลยเป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดี และเป็นเหตุบรรเทาโทษหรือไม่เท่านั้น หากคำรับสารภาพของจำเลยเป็นเหตุบรรเทาโทษแล้ว ศาลมักใช้ดุลพินิจลดโทษให้แก่จำเลยกึ่งหนึ่งเสมอ โดยศาลมิได้นำปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลมิได้นำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมาพิจารณาประกอบดุลพินิจลดโทษของศาลอย่างเพียงพอ จึงอาจทำให้อัตราโทษที่จำเลยได้รับการลดโทษของศาล เมื่อตนรับสารภาพความผิดนั้นไม่เหมาะสมเพียงพอต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ๆ

ในปัญหาดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาในส่วนของศาลแล้ว จะเห็นได้ว่า ในส่วนของศาลจะปรากฏแต่เพียงคำฟ้องของโจทก์ คำให้การของจำเลยเท่านั้น โดยมิได้มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น จำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อนแล้วหรือไม่ เป็นต้น เมื่อในส่วนความของศาลไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยเช่นนี้แล้ว จึงทำให้ศาลไม่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยอย่างเพียงพอต่อการใช้ดุลพินิจลดโทษ ศาลจึงกำหนดโทษโดยให้คุณแก่ตัวจำเลยมากที่สุด ดังนี้ ศาลจึงใช้ดุลพินิจลดโทษให้แก่จำเลยกึ่งหนึ่ง เมื่อจำเลยรับสารภาพ การใช้ดุลพินิจลดโทษให้แก่จำเลยของศาลในลักษณะเช่นนี้ นอกจากจำนวนโทษที่จำเลยได้รับภายหลังการลดโทษอาจจะไม่เหมาะสมกับจำเลยแล้ว โทษดังกล่าวยังอาจไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดได้อย่างเต็มที่¹⁸

จากปัญหาการขาดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยในส่วนความของศาลดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า นอกจากจะก่อให้เกิดผลเสียหายหลายประการ ซึ่งไม่เพียงแต่จะกระทบถึงผลของการลงโทษจำเลยแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม เพราะศาลไม่ได้ปล่อยผู้ที่ไม่สมควรที่จะได้รับโอกาสให้กลับเข้าสู่สังคมเร็ว

¹⁸ สัมภาษณ์ บัญญัติ สุชีวะ, อดีตประธานศาลฎีกา.

ขึ้น ulyที่ศาลน่าจะเลือกใช้มาตรการอื่นแทน หากเพียงแต่ศาลได้รับทราบข้อมูลของจำเลยที่เป็นความจริงและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อช่วยให้ศาลใช้ดุลพินิจลดโทษได้อย่างเหมาะสมแก่จำเลย จึงควรหาแนวทางในการเสนอข้อเท็จจริงให้เข้าสู่สำนวนความของศาล ulyให้หน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเกี่ยวข้องในกรณีที่จำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา อันได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ร่วมกันในการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลย และเสนอข้อมูลดังกล่าวให้เข้าสู่สำนวนของศาล เพื่อประกอบดุลพินิจลดโทษแก่จำเลยให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคนมากยิ่งขึ้น*

ในปัญหาดังกล่าวนี ผู้เขียนสามารถแยกพิจารณาองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องในการเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยได้ดังนี้ คือ

ศาล

เมื่อศาลวินิจฉัยว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องแล้ว และศาลต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย ศาลมีอำนาจสั่งพนักงานคุมประพฤติรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยในรูปรายงานสืบเสาะและพินิจเสนอต่อศาล ulyรายงานสืบเสาะดังกล่าวนี้ เป็นรายงานก่อนศาลพิพากษาลงโทษจำเลย และมีความสำคัญในการช่วยให้ศาลสามารถทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย เพื่อช่วยประกอบการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษแก่จำเลยด้วยความเหมาะสมกับจำเลยแต่ละบุคคล¹⁹

* ทั้งนี้เพราะบทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมของระบบ Civil Law จะถือว่าการดำเนินคดีอาญาทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ล้วนมีส่วนช่วยในการค้นหาความจริงเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ดู คณิต ฒ นคร. "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," นิติศาสตร์ 15 (กันยายน 2538): 5-12.

¹⁹ Sanford H. Kadish, "Sentencing," Encyclopedia of Crime and Justice 4 (1974): 1435-1437.

จากการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย พบว่า หลังจากศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดแล้ว* ในชั้นกำหนดโทษศาลจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย และศาลจะนำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษแก่จำเลยด้วยความเหมาะสม คือ

1. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลสหรัฐ

มาตรา 32 การลงโทษและการพิพากษาคดี

(a) การลงโทษ

(1) การกำหนดโทษ การกำหนดโทษจะกระทำโดยทันที แต่ถ้าศาลพอใจจากค่าแถลงของจำเลย และอ้างการว่ามีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยที่สำคัญต่อการกำหนดโทษ ซึ่งไม่สามารถนำมาแสดงในขณะนั้น ศาลอาจเลื่อนการ

* การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ส่วน (Bifurcation) ซึ่งแต่ละส่วนจะมีกลไกอิสระอยู่ในตัวเอง คือ

ส่วนแรก จะพิจารณาชั้นวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage) กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาในขั้นนี้ เป็นเรื่องการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย ว่ากระทำผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่

ส่วนที่สอง จะพิจารณาชั้นกำหนดโทษ (Sentencing Stage) จำเลยที่จะเข้ามาสู่ขั้นตอนนี้จะต้องผ่านขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด (Guilty Stage) มาแล้ว โดยได้มีการตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด (Conviction) โดยปกติขั้นตอนการกำหนดโทษจะเป็นการพิจารณาถึงประวัติภูมิหลังของจำเลยตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งอาจจะมีผลช่วยให้มีการกำหนดโทษจำเลยเป็นไปอย่างเหมาะสม (ดู อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, "การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบพิจารณาแบบไบเพอร์เชนซ์," วารสารนิติศาสตร์ 3 (มีนาคม 2521): 44-50.

กำหนดโทษออกไปภายในเวลาอันสมควรจนกว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะมาแสดง ต่อศาล²⁰

2. ประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่าง (Model Penal Code)* ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

มาตรา 7 อำนาจศาลในการกำหนดโทษ

(1) ศาลจะไม่กำหนดโทษจำเลยโดยปราศจากคำสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยและศาลมีอำนาจพิจารณารายงานซึ่งเป็นผลมาจากการสืบเสาะนั้นในกรณีต่อไปนี้ :

- (a) จำเลยถูกตัดสินลงโทษในความผิดร้ายแรง หรือ
- (b) จำเลยซึ่งมีอายุน้อยกว่า 22 ปีและถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา หรือ
- (c) จำเลยจะ (ถูกดำเนินการคุมความประพฤติ หรือ) ถูกลงโทษจำคุกโดยมีกำหนดเวลา

(2) ศาลอาจมีคำสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยในคดีอาชญากรรมหนึ่งก็ได้²¹

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่างดังกล่าว ศาลมีอำนาจสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยและรวบรวมข้อ

²⁰Federal Rules of Criminal Procedure, Rules 32: Sentence and Judgement

*ประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่าง คือ กฎหมายอาญาซึ่งสถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) ได้กำหนดนั้นเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่รัฐทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา โดยรัฐใดที่ไม่ประสงค์จะร่างกฎหมายอาญาขึ้นมาใหม่ก็สามารถนำเอาประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่างไปใช้ได้ทันทีเกี่ยวกับอำนาจศาลในการดำเนินการพิจารณากระบวนกรกำหนดโทษ

²¹Model Penal Code, Article 7 : Authority of court in Sentencing

เท็จจริงดังกล่าวไว้บนรายงานก่อนพิพากษา (Presentence reports) กล่าวคือเป็นรายงานซึ่งเป็นผลมาจากการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลย โดยข้อมูลในรายงานก่อนพิพากษานี้ถือเป็นข้อมูลที่สำคัญที่สุดในการกำหนดโทษ* และรายงานซึ่งจะถือเป็นรายงานก่อนพิพากษา ได้แก่

1. รายงานสืบเสาะและพินิจ (Presentence investigation and reports) เป็นส่วนหนึ่งของรายงานก่อนพิพากษา และรายงานสืบเสาะและพินิจถือเป็นรายงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดโทษจำเลย เพราะเป็นรายงานที่รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยไว้มากที่สุด ผู้มีหน้าที่ทำรายงานสืบเสาะและพินิจ คือ พนักงานคุมประพฤติ (probation officer) และพนักงานคุมประพฤติจะประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่สืบเสาะแล้วสรุปเป็นข้อเท็จจริงพร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อศาล

รายงานนี้มีความสำคัญอยู่ 5 ประการ²² ดังนี้

1. เพื่อช่วยศาลได้มีการตัดสินใจในการพิจารณาคดีได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
2. เพื่อช่วยคณะกรรมการของทัณฑสถานต่าง ๆ ในการกำหนดโครงการการจำแนกและปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งเข้าในการวางแผนการปล่อยตัวผู้ต้องขัง
3. ำให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการพักการลงโทษ เพื่อประกอบในการพิจารณาตัดสินใจในการพักการลงโทษจำเลย
4. เพื่อช่วยพนักงานคุมประพฤติที่ทำงานด้านการควบคุมและสอดส่องในการแก้ไขฟื้นฟูจำเลยในระหว่างการควบคุมและสอดส่อง

* ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินยืนยันไว้ในคดี William v. United States ว่า "รายงานก่อนพิพากษาเป็นสิ่งที่ช่วยำให้การกำหนดโทษหรือการกำหนดมาตรการปรับปรุงแก้ไขจำเลยเป็นไปอย่างเหมาะสม"

²² Vernon Fox, Introduction to Correction, 2nd ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1972), p.120.

5. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยต่าง ๆ

จะเห็นว่า วัตถุประสงค์เบื้องต้นของรายงานสืบเสาะและพินิจก็เพื่อให้ได้ความแน่ชัดยิ่งขึ้นเกี่ยวกับตัวจำเลย ซึ่งข้อมูลจากรายงานจะช่วยให้นักวิจัยผู้ดำเนินการพิพากษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมต่อจำเลยและสังคม เนื่องจากข้อมูลที่ช่วยในการวินิจฉัยของศาลนั้นไม่เคยปรากฏในสำนวนคดีมาก่อน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ภูมิหลัง สิ่งแวดล้อม ทัศนคติ ตลอดจนเหตุอันควรปรานีต่างๆ หรือบางครั้งอาจปรากฏอยู่ในสำนวนคดี แต่ศาลไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นความจริงเพียงใดซึ่งมีผลในการตัดสินคดีนั้นปราศจากข้อมูลที่นำมาเชื่อถือขาดข้อเท็จจริง และโอกาสที่ศาลจะกำหนดวิธีลงโทษอย่างไม่เหมาะสมก็อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม รายงานสืบเสาะและพินิจมิได้มีความมุ่งหมายที่จะทำขึ้นเพื่อเปิดเผยหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยแต่ประการใด

สำหรับข้อเท็จจริงซึ่งพนักงานคุมประพฤติต้องเสาะหา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของศาลสหรัฐ (Federal Rules of Criminal Procedure)²³ และประมวลกฎหมายอาญาตัวอย่าง (Model Penal Code)²⁴ ได้วางหลักเกณฑ์ว่ารายงานสืบเสาะและพินิจจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงต่อไปนี้

1. สภาพพฤติการณ์แห่งคดี
2. ประวัติการกระทำความผิด
3. สุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต
4. ประวัติครอบครัวของภูมิหลัง
5. สถานภาพทางการเงิน
6. ประวัติการศึกษา
7. นิสัยและความประพฤติ
8. ประวัติการทำงาน

²³ Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 32(c).

²⁴ Model Penal Code, Article 7.

9. บัจฉัยอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของจำเลยและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดโทษ หรือการปรับปรุงแก้ไขตัวจำเลยได้
10. ข้อเท็จจริงอื่นใดที่ศาลต้องการ
11. ความเห็นของพนักงานคุมประพฤติที่มีต่อจำเลย²⁵

ส่วนหลักเกณฑ์ในการทำรายงานสืบเสาะและพินิจ โดยทั่วไปการสั่งให้มีการสืบเสาะและพินิจก่อนศาลมีคำพิพากษา สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้²⁶

ลักษณะที่ 1 รายงานสืบเสาะและพินิจจะเกิดขึ้นเฉพาะความผิดที่กฎหมายกำหนด ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญาแคลิฟอร์เนีย มาตรา 1203 (California Penal Code: Section 1203) บัญญัติว่า "รายงานสืบเสาะและพินิจ ต้องทำขึ้นในความผิดร้ายแรง (felony) ทุกคดี" นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญารัฐนิวยอร์ก มาตรา 390 บัญญัติไว้ทำนองเดียวกัน (New York Penal Code: Section 390)

ลักษณะที่ 2 รายงานสืบเสาะและพินิจจะเกิดขึ้นหรือไม่แล้วแต่ดุลพินิจของศาล กล่าวคือ กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลต้องมีคำสั่งให้ทำรายงานสืบเสาะและพินิจในคดีลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ปล่อยให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่า คดีใดสมควรที่จะใช้รายงานสืบเสาะและพินิจประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษโดยจะไม่คำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดนั้น ๆ ตัวอย่างของรัฐที่บัญญัติกฎหมายในลักษณะนี้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายรัฐไอโรวา มาตรา 27 (Iowa Code Ann: Section 247.)

²⁵William A. Rutter, Criminal justice series : Criminal procedure (California : Harcourt Brace Jovanovich Legal and Professional Publication Inc. 1977), p.143.

²⁶National Advisory Commission, "Probation: National standards and goals," in Probation parole and community corrections (New York: John Wiley & Son, Inc., 1976), p.140.

ลักษณะที่ 3 เป็นลักษณะผสมระหว่างลักษณะที่ 1 และ 2 กล่าวคือ การที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทำรายงานสืบเสาะและพินิจในคดีอาชญากรรมหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล เว้นแต่กรณีที่ศาลจะใช้วิธีคุมความประพฤติกับจำเลย ศาลต้องมีคำสั่งให้ทำรายงานสืบเสาะและพินิจเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ตัวอย่างของรัฐที่บัญญัติกฎหมายในลักษณะเดียวกันนี้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายรัฐโอไฮโอ มาตรา 2951 (Ohio Rev. Code Ann.: Section 2951)

ลักษณะที่ 4 เป็นลักษณะเฉพาะซึ่งไม่สามารถจัดอยู่ในสามลักษณะข้างต้นได้ ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายรัฐยูทาห์ มาตรา 7735-12,12 (Utah Code Ann. : Section 7735-12,13) บัญญัติว่า "ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้กำหนดโทษจำเลยก็ต่อเมื่อพยานเหล่านั้นได้นำมาแสดงหรือปรากฏต่อหน้าศาล": ประมวลกฎหมายรัฐเวอร์จิเนีย มาตรา 53-278.1 (Virginia Code Ann.: Section 53-278.1) บัญญัติว่า "ศาลมีอำนาจสั่งพนักงานคุมประพฤติทำรายงานสืบเสาะและพินิจได้ แม้คดีดังกล่าวกฎหมายมิได้ระบุว่าต้องกระทำ"

เนื่องจากรูปแบบต่าง ๆ ทางกฎหมายเกี่ยวกับการสั่งให้มีการสืบเสาะและพินิจและจัดทำรายงานมีความแตกต่างกันออกไป แต่เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ของการสืบเสาะและพินิจแล้ว การที่ศาลได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลยก็จะทำให้ศาลสามารถวางบทกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ในกรณีเนติบัณฑิตยสภาอเมริกัน (The American Bar Association (A.B.A)) ได้สนับสนุนให้มีการสืบเสาะและพินิจ โดยเสนอให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาทุกศาลจะต้องได้รับรายงานการสืบเสาะและพินิจก่อนพิพากษาในทุกคดี²⁷ และกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลสหรัฐได้บัญญัติให้มีการสืบเสาะและพินิจก่อนพิพากษา

²⁷ Herbert S. Miller, "The American Bar Association looks at probation," in Probation parole and community corrections (New York: John Wiley & Sons, Inc., 1976), p.161.

ในทุกคดี เว้นแต่กรณีจำเลยแสดงความจำนงสละสิทธิในสำนวนเพียงพอดต่อการราช
ตุลพิจารณการกำหนดโทษ²⁸ นอกจากนี้ ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความ
ผิด (Correctional process) ได้เสนอว่าการสืบเสาะและพินิจควรจะ
กระทำในทุก ๆ คดี เพราะรายงานสืบเสาะและพินิจจะเป็นข้อมูลเบื้องต้น ที่ให้
ศาลตัดสินใจถึงวิธีการในการลงโทษจำเลย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งใน
กระบวนการกำหนดโทษของศาล รวมทั้งเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับกรมราชทัณฑ์²⁹
เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิด และวางแผนปลดปล่อยผู้
ต้องขังอีกด้วย

2. รายงานการตรวจจิต (Presentence examination and report)

การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย นอกจากศาลอาจจะมีคำสั่ง
ให้พนักงานคุมประพฤติทำรายงานสืบเสาะและพินิจแล้ว ในบางคดี เช่นคดีที่ปรากฏ
ว่าจำเลยป่วยเป็นโรคจิต หรือมีอาการทางจิต ศาลมีอำนาจสั่งให้บุคคลซึ่งมีความรู้
เฉพาะด้าน เช่นนักจิตวิทยา เป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพิ่มเติมใน
รูปของรายงานอื่นๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อศาลจะได้มีข้อมูลเพียงพอต่อการกำหนดโทษหรือ
การกำหนดวิธีปฏิบัติต่อจำเลย ในทางปฏิบัติของศาลสหรัฐ (Federal Court)
หากปรากฏว่าจำเลยคนใดป่วยเป็นโรคจิต หรือมีอาการทางจิต ตามบทบัญญัติของ
ประมวลกฎหมายสหรัฐให้อ่านางศาลที่จะมีคำสั่งให้นักจิตวิทยา หรือนักจิตวิเคราะห์

²⁸ Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 32
(c)(1).

²⁹ Jeffrey H. Bergman, "Insuring the accuracy of
the presentence investigation report in the Wisconsin
Correctional System," in Harvard Law Review (Mass: Harvard
Press 1986), 613-614.

ทำรายงานการตรวจจิตเสนอต่อศาลเพื่อประโยชน์ในการกำหนดเงื่อนไขพิเศษแก่จำเลยซึ่งบ่งชี้เป็นโรคจิต³⁰

3. รายงานของกรมราชทัณฑ์ (Presentence study and report by Bureau of Prisons)

รายงานของกรมราชทัณฑ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานก่อนพิพากษา (presentence reports) เช่นเดียวกับรายงานสืบเสาะและพินิจและรายงานการตรวจกายจิต กล่าวคือ ศาลอาจจะสั่งให้กรมราชทัณฑ์ (Bureau of Prisons) หรือบุคคลอื่นใดเป็นผู้ทำรายงานดังกล่าว ในกรณีที่ศาลต้องการได้รับข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติมเพื่อนำมาชี้กำหนดโทษจำเลย ทั้งนี้โดยไม่ว่าจำเลยนั้นจะถูกตัดสินว่า กระทำความผิดร้ายแรง (felony) หรือ กระทำความผิดไม่ร้ายแรง (misdemeanor) โดยปกติข้อมูลที่ศาลต้องการจะระบุไว้ในคำสั่งของศาลอย่างชัดเจน (The order shall specify the additional information) โดยข้อมูลเหล่านั้นจะไม่มีในรายงานสืบเสาะและพินิจและรายงานการตรวจกายจิต³¹

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ พบว่า กระบวนการกำหนดโทษของศาลจะมีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย ซึ่งประกอบด้วย³²

³⁰United States Code Title 18: Crimes and Criminal Procedure (Amended to May 1, 1988), Section 3552 (c).

³¹United States Code Title 18: Crimes and Criminal Procedure (Amended to May 1, 1988) Section 3552 (b).

³²Christopher J. Emmins, A Practical approach to sentencing (London : Financial Training Publications Ltd., 1985), pp. 53-56.

1. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งคดี (Facts of the Offences)

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งคดี มีดังต่อไปนี้

- รายละเอียดพฤติกรรมแห่งคดี ลักษณะ และความร้ายแรงของความผิดที่เกิดขึ้น

- รายละเอียดขณะจับกุมตัวจำเลย

- บันทึกถ้อยคำจำเลยซึ่งกระทำขึ้นที่สถานีตำรวจ

2. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะและประวัติภูมิหลัง

หลังจากเสนอข้อเท็จจริงของพฤติกรรมแห่งคดีต่อศาลแล้ว ต่อมาจะเป็นการรวบรวมและเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ ได้แก่ อายุ วันเดือนปีเกิดของจำเลย การศึกษาการประกอบอาชีพทั้งในอดีตและปัจจุบัน วันที่ถูกจับและถูกคุมขัง หรือได้รับการปล่อยชั่วคราว ประวัติการกระทำความผิดในอดีต สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย รายละเอียดเกี่ยวกับรายได้ของจำเลยรวมทั้งสถานภาพการสมรส

อนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะและประวัติภูมิหลัง เป็นข้อเท็จจริงซึ่งตำรวจได้รวบรวมไว้ก่อนแล้วตั้งแต่ขั้นวินิจฉัยความผิด เช่นเดียวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งคดี

3. การรวบรวมข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในรูปของรายงาน

ในบางกรณี ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพิ่มเติมเนื่องจากมีกฎหมายบังคับไว้โดยชัดแจ้ง เพื่อให้การกำหนดโทษเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยอำนาจของศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา ค.ศ. 1973 (Power of Criminal Courts Act 1973) มาตรา 14 (2) (b) (i) บัญญัติว่า "ศาลต้องมีคำสั่งให้ทำรายงานสืบเสาะความประพฤติของจำเลย (Social Inquiry Report) เพื่อประกอบการราชตุลวินิจฉัย หากปรากฏว่าคดีนั้นศาลจะลงโทษจำเลยโดยให้ทำงานให้ชุมชน

(Community Service Order)" และมาตรา 14 (2) "ก่อนที่จะศาลจะมีคำสั่งให้จำเลยทำงานให้กับชุมชนนั้น ศาลจะต้องเป็นที่พอใจเมื่อได้คำนึงถึงรายงานของพนักงานคุมประพฤติแล้วว่าจำเลยเป็นผู้เหมาะสมที่จะทำงานให้กับชุมชน และลักษณะของงานที่สั่งให้จำเลยทำนั้นเหมาะสมแก่จำเลย" และมาตรา 20 A บัญญัติว่า "ศาลอาจจะมีการสั่งให้ทำรายงานสืบเสาะความประพฤติของจำเลยในคดีใดก็ได้..."³³

การรวบรวมข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในรูปรายงาน มีดังนี้

3.1 รายงานสืบเสาะความประพฤติของจำเลย (Social Inquiry Report)

รายงานสืบเสาะความประพฤติของจำเลยเป็นรายงานที่ทําขึ้นโดยพนักงานคุมประพฤติ (probation officer) และถือเป็นรายงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการราชตุลพิจารณาคดีโทษจำเลย เช่นเดียวกับรายงานสืบเสาะและพินิจ (Presentence investigation and report) ในประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับรายละเอียดในรายงานสืบเสาะความประพฤติของจำเลยนั้นกฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม The Streatfield Report and Home Office Circulars ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานคุมประพฤติได้กำหนดว่า รายงานสืบเสาะความประพฤติของจำเลยจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงต่อไปนี้³⁴

1. บุคลิกลักษณะ ประวัติครอบครัว และภูมิหลังทางสังคมของจำเลย

³³ วิชัย อริยะนันท์ทกะ, "วงการกฎหมายทั่วไป," ตุลพาห 32 (มกราคม 2528) : 99.

³⁴ D.A. Thomas, Principles of sentencing (London : Heinemann Educational Books Ltd., 1979), p.376.

2. รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน นอก
จากที่ระบุไว้ในข้อแรก
3. ประวัติการทำงาน ประเภทของงานที่กำลังทำอยู่
ในกรณีว่างงานโอกาสที่จะได้รับการจ้างงาน
4. ประเภทของความผิด เหตุผลในการกระทำผิด
และความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ
5. คำแนะนำว่า ควรใช้มาตรการใดกับจำเลย เช่น
การคุมความประพฤติ (Probation), การรอกการลงโทษ (Suspended
Sentence) เป็นต้น

3.2 รายงานอื่น ๆ (Other Reports)

ในบางคดี นอกจากศาลจะมีคำสั่งให้ทำรายงานสืบเสาะ
ความประพฤติของจำเลยแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำรายงานประวัติการต้องโทษ
ในทัณฑสถาน (Prison report) หรือรายงานทางแพทย์ (medical report)
โดยศาลเห็นว่ารายงานดังกล่าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดโทษ
จำเลยได้

จากบทบัญญัติของกฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศ
อังกฤษ แสดงให้เห็นว่า ในขั้นตอนของการดำเนินการสอบสวนพิจารณาขึ้นกำหนดโทษ
แก่จำเลยนั้นศาลให้ความสำคัญต่อข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยมาก ซึ่งเห็นได้
จากบทบัญญัติกฎหมายให้ศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและรวบรวมข้อ
เท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยไว้จนรายงานสืบเสาะและพินิจหรือรายงานอื่น ๆ โดย
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยดังกล่าวนี้ถือเป็นเครื่องช่วยดุลพินิจกำหนดโทษแก่จำเลย
เป็นไปอย่างเหมาะสม และการกำหนดโทษที่เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคนนี้ยังมีผล
ต่อการปรับปรุงแก้ไขตัวจำเลยได้อีกด้วย

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับจำเลยต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัว
จำเลยซึ่งเพิ่มเติมจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเข้าสู่การพิจารณาคดีในชั้น
วินิจฉัยความผิด ซึ่งการเสนอข้อมูลเช่นนี้มีผลทำให้พยานหลักฐานเกี่ยวกับตัวผู้

กระทำความคิดเข้าสู่ส่วนความของการพิจารณาในชั้นกำหนดโทษจำเลยได้สะดวกขึ้น*

ส่วนบทบัญญัติกฎหมายของไทยเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การสืบเสาะและพินิจนั้น พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 ๖ ได้ให้อำนาจศาลในการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยไว้ กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติว่า "ในคดีที่ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดย

* ทั้งนี้เพราะเหตุผลที่ว่า การที่ระบบคอมมอนลอว์มีรูปแบบดำเนินคดีอาญาแบบต่อสู้คดีหรือระบบคู่ปรปักษ์ (Adversary System or Fight Theory) ซึ่งเน้นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดี โดยแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล และศาลจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีไปตามหลักฐานที่คู่ความนำเข้าสู่คดี โดยในระบุดังกล่าวนี้ ศาลไม่มีบทบาทนักในการค้นหาความจริงในคดี ประกอบกับการมีข้อจำกัดในการรับพยานหลักฐานในชั้นวินิจฉัยความคิดของจำเลย (Rules of Evidence) ดังนั้น โอกาสที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยจะเข้าสู่การพิจารณาคดีจึงมีอยู่น้อยมาก และเพื่อให้การกำหนดโทษจำเลยเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วศาลจะต้องมีอิสระในการได้รับข้อมูลเพิ่มเติมหรือค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยจากรายงานก่อนการพิพากษา (Presentence Reports) ซึ่งมีผลทำให้การนำพยานหลักฐานต่าง ๆ เข้าสู่ส่วนความของการพิจารณากำหนดโทษจำเลยสามารถทำได้ด้วยความสะดวกยิ่งขึ้นอีก และยังมีผลช่วยในการใช้ดุลยพินิจกำหนดโทษ นอกจากที่ทำให้คู่ความแน่ใจได้ว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่นำไปใช้ในการกำหนดโทษจำเลยเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแล้วด้วย (รายละเอียดดู พรเพชร วิชิตชลชัย, กฎหมายไทยเปรียบเทียบกฎหมายประเทศอื่นในสกุลคอมมอนลอว์" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2508), หน้า 21-25.

ประมาทหรือความผิดลหุโทษ ไม่ว่าเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลยตลอดจนสภาพความผิดและเหตุอื่นอันควรปรานีพร้อมทั้งความเห็นตามมาตรา 6(3) แล้วรายงานต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาได้

เมื่อศาลได้รับรายงานและความเห็นตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมีอำนาจเรียกพนักงานคุมประพฤติหรือจำเลยมาสอบถาม หรือสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะพินิจข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อำนาจศาลสั่งพนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจพร้อมทั้งทำรายงานเสนอต่อศาลก่อนมีคำพิพากษา ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งให้สืบเสาะและพินิจได้ทุกคดี ถ้าจำเลยไม่มีประวัติเคยต้องโทษมาก่อนหรือเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อกฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลเลือกสั่งสืบเสาะและพินิจได้ทุกคดีโดยไม่มีบังคับให้ต้องสั่งทุกคดี ดังนั้น ในทางปฏิบัติศาลจะสั่งสืบเสาะและพินิจหรือไม่นั้นจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจอิสระของศาล

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยโดยพนักงานคุมประพฤตรวบรวมข้อเท็จจริง ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุของจำเลย ประวัติของจำเลย ความประพฤติของจำเลย สถิติปัญญาของจำเลย การศึกษาอบรมของจำเลย สุขภาพของจำเลย ภาวะแห่งจิตของจำเลย นิสัยของจำเลย อาชีพของจำเลย สภาพสิ่งแวดล้อมของจำเลย สภาพความผิดที่จำเลยได้กระทำลงไป และเหตุอื่นอันควรปรานี และวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นแล้วทำรายงานเสนอต่อศาล เพื่อพิจารณารโทษและวิธีการที่จะดำเนินการต่อจำเลยเท่านั้น อดยมิใช่เป็นพยานหลักฐานที่จะนำมาวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่³⁵ พนักงานคุมประพฤติ

³⁵ อูทัย อดิแพทย์, การคุมประพฤติผู้ใหญ่: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีสมบัติการพิมพ์, 2527), หน้า 12-15.

ต้องเสนอรายงานพร้อมความเห็นต่อศาลเกี่ยวกับความสามารถของจำเลยว่าจะ
ปรับปรุงแก้ไขหรือฟื้นฟูเองได้เพียงใดหรือไม่ภายใน 15 วัน

นอกจากนี้ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติ
ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 ดังมีความว่า "เมื่อศาลสั่งให้พนักงานคุม
ประพฤตีสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงตามมาตรา 11 ให้พนักงานคุมประพฤตีสืบ
เสาะและพินิจโดยไม่ชักช้าและให้ทำรายงานพร้อมกับความเห็นเสนอต่อศาลภาย
ในสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลสั่ง แต่ถ้าไม่อาจทำให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดัง
กล่าวศาลจะอนุญาตให้ขยายเวลาต่อไปอีกเท่าที่จำเป็น แต่ไม่เกินสามสิบวันก็ได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการขยายระยะเวลาดังกล่าวนี้เพื่อ
ให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงของ
จำเลยให้สมบูรณ์มากที่สุด³⁶

ส่วนอำนาจของศาลในการรับฟังรายงานสืบเสาะและพินิจนั้น ตาม
พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522
ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 13 ว่า "ศาลมีอำนาจที่จะรับฟังรายงานและความเห็นของ
พนักงานคุมความประพฤติตามมาตรา 11 โดยไม่ต้องมีพยานบุคคลประกอบ แต่ถ้า
ศาลจะใช้รายงานและความเห็นเช่นนั้นเป็นผลร้ายแก่จำเลย ให้ศาลแจ้งข้อ
ความที่เป็นผลร้ายนั้นให้จำเลยทราบ เมื่อจำเลยคัดค้านพนักงานคุมประพฤตีสืบ
หาพยานหลักฐานเข้าสืบประกอบรายงานและความเห็นก่อน และจำเลยมีสิทธิที่จะ
นำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างได้"

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การรับฟังรายงานสืบเสาะ
และพินิจของพนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจมาประกอบดุลพินิจในการพิจารณาลงโทษจำเลย
จึงเป็นอำนาจของศาลที่มีกฎหมายรับรองไม่ใช่อำนาจรับฟังข้อเท็จจริงนอกสำนวน
แต่อย่างใด ศาลจึงสามารถรับฟังรายงานสืบเสาะและพินิจได้ แต่ศาลจะเห็น
ด้วยหรือไม่กับความเห็นของพนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจเป็น
ดุลพินิจของศาล เนื่องจากความเห็นของพนักงานคุมประพฤติไม่มีผลบังคับให้ศาล

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

ต้องรับฟังยุติตามที่เสนอมา ความเห็นดังกล่าวไม่อาจลบล้างอำนาจอิสระของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลยังมีอำนาจอิสระและดุลพินิจโดยสมบูรณ์อย่างแท้จริงในการพิพากษาคดีตามที่เห็นสมควร รวมทั้งการที่จะไม่รับฟังความเห็นของพนักงานคุมประพฤติก็ได้ ถ้าเห็นว่าไม่น่าเชื่อถือ ขาดเหตุผล หรือด้วยเหตุผลประการอื่น

นอกจากนี้ ศาลยังสามารถตรวจสอบความถูกต้องของรายงานสืบเสาะและพินิจได้ โดยการเรียกพนักงานคุมประพฤติไปสอบถาม หรือเรียกส่วนงานการสืบเสาะและพินิจไปตรวจสอบได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะเพิ่มเติมได้ หากเห็นว่าการสืบเสาะยังขาดตกบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ และการที่กฎหมายให้อำนาจศาลรับฟังรายงานของพนักงานคุมประพฤติโดยไม่ต้องมีพยานหลักฐานประกอบ แต่สิ่งที่พนักงานคุมประพฤติจะเสนอต่อศาลนั้นจะต้องมีหลักฐานที่พิสูจน์ได้ มิฉะนั้นหากเกิดกรณีที่จำเลยคัดค้านรายงานแล้วพนักงานคุมประพฤติไม่สามารถหักล้างข้อโต้แย้งของจำเลย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเห็นของพนักงานคุมประพฤติกับคำพิพากษาของศาล พบว่า มีความสอดคล้องกันสูงมาก กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าศาลมีคำพิพากษาเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติระหว่างร้อยละ 89-99 สำหรับในประเทศไทยได้มีการวิจัย พบว่าศาลมีคำพิพากษาไปในทางเองเดียวกันกับข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติก่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 72.³⁷

จากการศึกษาแนวทางปฏิบัติของศาล³⁸ พบว่า ในชั้นพิจารณาเมื่อจำเลยรับสารภาพตามฟ้องโจทก์แล้ว ศาลสามารถพิพากษาลงโทษตามคำรับสารภาพได้ทันที ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 โดยที่

³⁷ สุพจน์ สุจรจน์, "ความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติกับคำพิพากษาของศาล," ตุลพาน 32 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2528) : 38-50.

³⁸ สัมภาษณ์ บัญญัติ สุขีวะ, อดีตประธานศาลฎีกา.

ศาลมักจะไม่มีสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย ดัง
จะเห็นได้จากสถิติรายงานสืบเสาะและพินิจของศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้
และศาลแขวงดุสิต ประจำปี พ.ศ. 2536

รายงานสืบเสาะและพินิจของศาลอาญา	
คดีรับสารภาพ	รายงานสืบเสาะและพินิจ
8,642	2,230

รายงานสืบเสาะและพินิจของศาลอาญากรุงเทพใต้	
คดีรับสารภาพ	รายงานสืบเสาะและพินิจ
2,495	998

รายงานสืบเสาะและพินิจของศาลแขวงดุสิต	
คดีรับสารภาพ	รายงานสืบเสาะและพินิจ
5,805	408

ผลการศึกษาคั้งนี้ พบว่า การที่ศาลจะสั่งสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริง
เกี่ยวกับจำเลยหรือไม่นี้เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่าน โดยบางท่านมีความ
คิดเห็นว่า การสืบเสาะและพินิจจะทำให้การตัดสินคดีล่าช้า เพราะต้องรอ

รายงานจากพนักงานคุมประพฤติ และอัตรากำลังของพนักงานคุมประพฤตินั้นมีจำนวนน้อย ฉะนั้น จึงทำให้ศาลมีคำสั่งประณามจากรายงานสืบเสาะและพินิจอย่างเต็มที่ ประกอบกับบรรยายของศาลที่กำหนดแนวทางให้ความผิดฐานใดบ้างที่ต้องสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย*

แนวทางปฏิบัติในการทำรายงานสืบเสาะและพินิจนี้ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องกระทำแต่อย่างใด เป็นเรื่องที่อยู่พิพาทของแต่ละท่าน เห็นสมควรให้ทำรายงานเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยแต่ละคนหรือไม่ จึงทำให้เกิดความไม่แน่นอนเกี่ยวกับทางปฏิบัติในเรื่องนี้

ในขั้นนี้พิจารณาแล้ว เห็นว่า ปัจจุบันนี้คงจะหาเกณฑ์ที่แน่นอนสำหรับคดีที่ศาลจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยไม่ได้ การที่ศาลจะมีคำสั่งจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่ละท่านในแต่ละคดี ประกอบกับเป็นแนวบรรยายของศาลในแต่ละศาลที่จะพิจารณาและกำหนดว่าคดีใดสมควรสืบเสาะและพินิจด้วย

พนักงานสอบสวน

สำหรับบทบาทของพนักงานสอบสวนนั้น เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น ตำรวจเป็นองค์กรแรกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ การกระทำความผิด ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงในคดีมากที่สุด และพนักงานสอบสวนมีอำนาจสืบสวนคดีได้อย่างเป็นระบบรัดกุมมาตรการบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น การจับ การค้น การควบคุม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*บรรยายของศาลเกี่ยวกับการสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยในแต่ละศาลจะกำหนดแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ศาลแขวงดุสิตกำหนดให้ศาลสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยในคดียาเสพติดให้โทษ ส่วนในความผิดฐานลักทรัพย์เล็กน้อย ศาลไม่จำเป็นต้องสั่งสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย เป็นต้น (ดูหนังสือเวียนที่ ยท 20/2529 เรื่องบรรยายการสั่งสืบเสาะและพินิจ, 12 พฤษภาคม 2529.)

เป็นต้น ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดี³⁹

เมื่อพิจารณารูปแบบการดำเนินคดีอาญาของไทย พบว่า เป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องในคดีไม่ว่าจะเป็นศาล อัยการ ตำรวจ หรือผู้เสียหายต่างมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริงและปฏิบัติต่อจำเลยในฐานะเป็นประธานในคดี (Subject) มีชักรรमानคดี (Object)⁴⁰

แนวทางปฏิบัติของการสอบสวน มักปรากฏอยู่บ่อยครั้งที่พนักงานสอบสวนจะรวบรวมและทำการสอบสวนพยานหลักฐานที่เน้นหนักไปในทางพิสูจน์ความคิดของผู้ต้องหา และเป็นพยานหลักฐานที่มีลักษณะเป็นผลร้ายหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้นหรือไม่ยอมรับรวบรวมไว้ในส่วนงานการสอบสวน การสอบสวน เช่นนี้จำเลยไปสู่การลงโทษโดยพนักงานสอบสวนจะแสดงบทบาทเป็นฝ่ายตรงข้ามของผู้ต้องหา ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้จะเห็นได้จากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 254 ซึ่งกำหนดไว้ว่า "

ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นจะต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องพิจารณาว่าคดีพอมีมูลจะดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช่เป็นวินิจฉัยคดีของกลุ่มความไม่ แต่หลักเช่นที่กล่าวนี้ บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ตีบางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวหริบ สอบสวนตัดหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่เนิ่นๆ

³⁹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) บัญญัติว่า "การสอบสวนหมายความรวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความคิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความคิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ"

⁴⁰ อรุณี กระจ่างแสง, "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 91.

หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้น ๆ ก็ได้"

จากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่มุ่งจะพิสูจน์ให้เห็นเพียงว่าผู้ต้องหา คือผู้กระทำความผิดเท่านั้น วัตถุประสงค์ของพนักงานสอบสวนด้านเอาละเบียบนี้มายึดถือเป็น แบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดมากกว่าหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา ทั้งนี้คงเป็นเพราะความพึงใจว่ากระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย เป็นระบบกล่าวหา นั่นเอง⁴¹

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ซึ่งบัญญัติว่า "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะ ทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ ถูกกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด" และตาม นัยมาตรา 138 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็น ไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชิมของผู้ ต้องหาแต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

เมื่อพิจารณาด้อยค่าในบทบัญญัติ มาตรา 131 ประกอบมาตรา 138 ข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า การที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับ ความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด นั้น นอกจากพนักงานสอบสวนจะมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เข้าชั้นผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนยังคงมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานรวมทั้งที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้อง หาอีกด้วย ทั้งนี้เพราะการสอบสวนเป็นการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำ ของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาด้วย การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องของ พนักงานสอบสวนเกิดจากความไม่เข้าใจในบทบาทของตนเกี่ยวกับการสอบสวนคดี อาญา และการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นจะปรากฏในส่วน

⁴¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดี อาญา," วารสารอัยการ 8 (มกราคม 2528): 37-38.

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการต่อไปด้วย⁴²

พนักงานอัยการ

ระบบอัยการของประเทศไทยได้รับเอาแนวความคิดมาจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐตามแบบอย่างพนักงานอัยการของประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญากล่าวคือ พนักงานอัยการมีหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องร้องกล่าวหาว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาจึงได้กำหนดตนเองว่าเป็นโจทก์ผู้ฟ้องร้องกล่าวหา ซึ่งส่งผลให้พนักงานอัยการต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งยวดในการดำเนินคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบมิให้พลั้งพลาดเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง ดังนั้น การฟ้องคดีหรือการว่าความของพนักงานอัยการจึงกล่าวถึงเฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดและปล่อยให้การแสดงที่เป็นคุณแก่จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลยเช่นเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน⁴³

จากการปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องของพนักงานสอบสวนซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจบทบาทของตนเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ในส่วนของพนักงานอัยการภายหลังได้รับส่วนงานการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนก็มักจะละเลยมิได้พิจารณาดูให้ครบถ้วนถึงพยานหลักฐานที่เป็นผลดีต่อผู้ต้องหา และเมื่อพบข้อบกพร่องดังกล่าวก็มิได้มีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมทั้ง ๆ ที่ตามกฎหมายอัยการมีสิทธิทำได้ การละเลยหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวนและอัยการนำไปสู่ปัญหาข้อเท็จจริง ประกอบดุลพินิจในการลงโทษ เพราะการเสนอข้อเท็จจริงเฉพาะที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย

⁴² คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 205-206.

⁴³ รกเมน ภัทรภิรมย์, "งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม," อัยการนิเทศ 31 (มกราคม 2512): 486.

เพียงอย่างเดียว เปรียบเสมือนการตอกย้ำให้ลงโทษจำเลยอย่างรุนแรงมากกว่า
ลงโทษเพื่อความเหมาะสม⁴⁴

เมื่อพิจารณาตามระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของ
พนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 76 พบว่า ระเบียบดังกล่าวนี้ได้กำหนดหน้าที่
ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการว่า ในชั้นพิจารณาให้พนักงานอัยการแถลงข้อ
เท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยในสำนวนการสอบสวน ที่ศาลอาจใช้ประกอบดุลพินิจใน
การกำหนดโทษจำเลยเท่าที่สามารถจะทำได้ด้วย

จากระเบียบดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
ตัวจำเลยเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการที่เห็นสมควร และแถลงต่อศาลหรือไม่ก็ได้
แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นจะเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับจำเลย
ในฐานะเนื้อหาแห่งคดี แต่ฐานะและหน้าที่ของพนักงานอัยการไม่เพียงเฉพาะเป็นผู้คุ้ม
ครองสิทธิหรือส่วนได้เสียของจำเลยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วย uly จะ
ต้องค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดทั้งในด้านข้อเท็จจริง และข้อ
กฎหมายเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในกรณีที่จำเลยควรจะได้รับประโยชน์จากข้อ
เท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่จำเลยในการประกอบพิจารณาพิพากษาคดี
ของศาลเพื่อลงโทษจำเลยให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด⁴⁵

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในด้านทฤษฎีและ
ทางปฏิบัติเป็นปัญหาที่สำคัญ และจำเป็นอย่างมากต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่ง
ผู้เขียนจะเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานับต่อไป

⁴⁴ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดี
อาญา," หน้า 39.

⁴⁵ คณิต ณ นคร, "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา" นิติศาสตร์ 9
(กันยายน 2520): 133-141.